ION TOPOLOG – PAUL ANTIM

LOVITURI DIN UMBRĂ

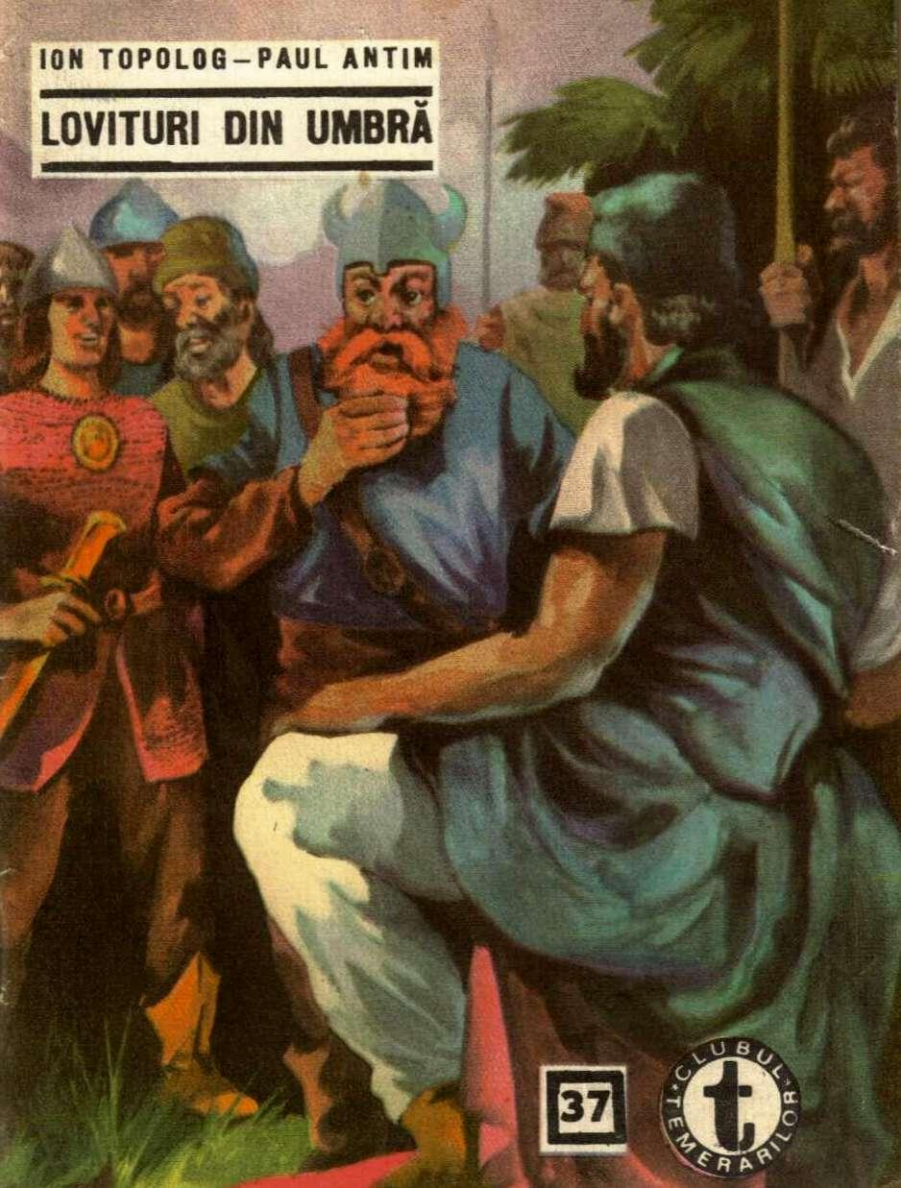

37

CLUBUL TEMERARILOR

ION TOPOLOG — PAUL ANTIM

LOVITURI DIN UMBRĂ

LOVITURI DIN UMBRĂ

LOVITURI DIN UMBRĂ

LOVITURI DIN UMBRĂ

LOVITURI DIN UMBRĂ

LOVITURI DIN UMBRĂ

I

EDITURA TINERETULUI

Coperta : DUMITRU IONESCU

„Cei mai viteji și mai drepți
dintre traci"

Herodot

De la Drobeta, peste Donaris, pînă în malul celălalt, se întinde podul damascianului. Apele vuiesc surd pe lîngă cele douăzeci de picioare din piatră și, sfîrtecate, se leagă dincolo, la vale, într-o platoșă lucitoare, sub lumina moartei Selene. Aici, pe pod, puhoiul roman se scurge încet, dar dincolo, la capătul opus, au loc primele ciocniri între arcașii daci și pedeștrii străini, trecuți cu bărcile, în mai multe locuri ale fluviului. Împăratul bănuise că vor fi înfruntați la capătul podului, de aceea, din timp, hotărîse trecerea și cu bărcile, în douăsprezece puncte de pe cursul Istrului : șase în sus și șase în jos de pod.

Temîndu-se de încercuirea trupelor de hărțuială, Iartan, căpetenia dacilor, dădu poruncă de retragere în desimea pădurilor, nu fără a lăsa stricăciuni în oameni și animale, în rîndurile dușmanilor. E ceas de noapte în idele lui Iulius. Dincolo de portalul monumental al Donarisului ard încă rămășițele jertfei aduse de împărat zeilor, în timp ce pe podul din lemn se scurg trupele auxiliare, în lărgimea celor treizeci și trei de pași, cît măsoară puntea. Balbus și Apolodor urmăresc lucrările de înaintare pe pămîntul Daciei, prin codrii ei fără capăt. Împăratul, avîndu-l în stînga pe Lucius Licinius

Sura, iar în dreapta pe Tiberius Claudius Livianus, vine pe mijlocul podului în trapul calului, învăluit într-o negură argintie și împărțind poruncile din îndemnul mîinii stîngi. Nubienii și scaurii îl zăresc strălucind ca însuși Marte pe scările nesfîrșite ale Capitoliului. Inimile însetate de glorie le bat în piepturi puternic, căci dincolo de pod e Dacia, e aurul și-argintul, și vinul, e scăparea Romei...

Așa gîndește și hispanul, cel vestit prin războaiele de la Rin, stăpînul cetății eterne.

*

Sus, între colții de piatră, se înșiră capete negre și mute. Din nouri rupți se arată iar stăpîna nopții și-n lumina ei, în vale, văd viermuind romanii. Își umflă pieptul bătrînul Ciad și lui Zamolxe se roagă să crească apele, să spele pămîntul și piatra de dușmani, dar Zamolxe mînă apele domol și pămîntul nu se clatină. Atunci lui Gebeleizis se roagă să răstoarne munții cu totul peste acvilele din vale, cerul să ia foc deasupra lor, dar munții nu se mișcă și cerul doarme liniștit.

La Sarmizegetusa e scăparea.

Bătrînul face un semn și dintr-un salt Tiagar e lîngă el. Are brațele de criță și sufletul de miel. Tatăl îi caută ochii și-n inimă simte că-l împinge dorința grea de pace. O clipă îl vede băiețandru, alergînd pe cîmpul cu ierburi înflorite, pe cînd își lucrau pămîntul... Erau acasă

și Disbe, mama lui, îi îmbucura privindu-i, pe cînd torcea părul de capră sau pregătea miedul. Crescuse voinic tare, și mîndru, și iute ca un șoim. Îi întrecuse pe toți în prinderea bourului, cînd i-arunca cu dibăcie în picioare capcana. Putea, ca și el, tatăl, să atingă vîrsta bătrîneții lîngă Nevina, fata lui Molaz, vecin și bun tovarăș de negoațe. Dar din sat în sat trecu balaurul cu cap de lup, șuierînd cumplit a moarte : Război !... Și-atunci cu toții apucară scuturile dave, acoperite pe deasupra cu piele aspră și păroasă de bour și alergară la chemarea marelui Decebal. Era noapte lină, dar din cer cădeau aprinse lacrimile zeului Gebeleizis. În toată cetatea fură aprinse torțele : „Moarte !" spuse marele preot Vezina, și „Moarte !" țipară miile de torțe. Acesta fu cuvîntul pe care ei, atunci, îl trimiseră dușmanilor, dar nu credeau c-așa de repede le va fi călcat pămîntul. El și feciorul, cu alții din steagurile de elită ale regelui, fură rînduiți la hotar, să conducă hărțuiala pe drumul dinspre Tapae și să-l vestească pe Decebal de înaintarea romanilor. De-atunci obrajii fetei lui Molaz nu s-au mai uscat.

Călare, Tiagar aleargă prin vînturile de miazănoapte, mînat de-o urdie de spaime. El duce răspuns lui Decebal de toate cîte ochii lui văzură acolo unde înverșunatul Donaris se-ndoaie, scăpînd dintre strîmtori. Ca frunza și ca iarba vin romanii și toate semințiile ce li-s supuse ; tot trec, tot trec, și nu li se mai vede nici capul și nici coada. La locul ce se cheamă „Între rîuri" acvilele s-au

împărțit în trei coloane, și una pe la „Tapae" va să vie, iar alta peste munți, pe la „Izvoarele Rhobonului", și-a treia însuși împăratul o conduce, prin țara burilor, pe „Alutus în sus". Din drumul său, spre Sarmizegetusa, Tiagar se lasă în vale, abătîndu-se în satul în care s-a născut, s-o vadă pe Nevina. E cale de-o bătaie de săgeată. Satul lor seamănă cu un tumul în care doar cîinii se aud urlînd a pustiu. Nădăjduiește ca femeile, bătrînii și copiii să nu se fi tras toți la munte, cu toate că în drum a întîlnit pîlcuri, mulțime șiroind. La casa cu intrare drept de-afară oprește calul înspumat și bate tare-n-cet în ușa nou cioplită. N-apucă să bată și a doua oară, că ușa se smulge parcă din țîțîni și-n brațe-i sare, țipînd, Nevina. El n-are ce să-i spună bine : romanii vin mereu, ca negurile de grindină. Ea îl roagă mult s-o ia cu el, dar nu e cu putință, căci soarta sa de-acum stă în mîinile acelui ce va pieri cu țara sau va domni pe mai departe-nvingător. Nu este însă timp de stat. Tiagar o saltă sus pe cal și-o duce-n goană pînă la marginea satului. Acolo o coboară, o strînge-n brațe și-o-ndeamnă la tărie. Apoi saltă în șaua mică din piele de zimbru, cu pintenul împunge burta calului, și precum cerbul saltă către munți. Nevina stă o vreme pe gînduri, uitîndu-se în urma lui, apoi se hotărăște să-i țină calea la întoarcere, în locul ce se cheamă Horști. Acolo cerbii vin cu căprioarele de se adapă, iar zînele în nopțile de primăvară joacă cu-aleasa lor, zeița Bendis. Se-ntoarce dar, cu grabă acasă, își taie părul auriu, bogat, se leagă peste cămașă și iți

cu niște bete aspre și se apropie de mama sa, Noime. Simțindu-i boarea răsuflării, Noime se ridică din somnul greu ce îl avuse și mai să nu o recunoască.

— Cine ești tu, fata mea ? De ce te-ai îmbrăcat așa ?

— Plec și eu, mamă. Mă duc la rege. Romanii vin și bunul meu frate, Licibis, m-a învățat destul să trag cu arcul.

— Bine, du-te, că rău mi s-arătă în vis stăpînul nostru. Se prefăcuse-n cal și-aci la poartă venise, în tropot, cerînd scăpare...

— A fost pe-aicea Tiagar, puțin trecuse după miezul nopții. Îl trimisese tata la Decebal. E cel mai viteaz, și-a zis să merg cu el, să îl aștept în locul ce se cheamă Horști. Eu mă făcui arcaș, să nu mă recunoască alții și lîngă el nu-mi va fi teamă. De-acuma, mamă, se face ziuă, și trebuie să plec.

A îngenunchiat și mama i-a pus pe creștet mîna, chemînd zeii s-o ocrotească, apoi a strîns-o-n brațe și-a udat-o cu lacrimi pînă ea s-a desprins. Și-a-nfipt Nevina un baltag în brîu și cucura și-a trecut-o pe după gît, apoi repede s-a așternut la drum. Răsăritul se împurpurează, roua de pe ierburi se aprinde, arzînd cu luminițe albe, și fata abia prididește cu mersul. Se gîndește să meargă la Decebal, fiindcă știe că Tiagar n-o va lua cu el, și-acolo poate va fi de trebuință la ceva, după ce-i va arăta regelui priceperea cu care-ntinde arcul și trage la țintă cu săgeata.

În vremea asta viteazul Tiagar își înstrună calul la poarta dinspre apus a Sarmizegetusei.

— Cine-i ? s-auzi întrebarea de sus, din turnul de veghe.

— Tiagar, răspunse călărețul, trimisul regelui la Donaris !

Zidurile din calupuri de granit și bazalt par crescute din munte, iar deasupra lor, din trunchiuri groase de stejar, sînt făcute despărțămintele. Porțile se trag, dinții ascuțiți, de fier bătut pe nicovală, se ridică scrîșnind deasupra, un rînd și alte patru după el, ca dintr-o dată, în față, să se vadă șirul de scări ce urcă parcă-n cer. La capătul de sus al scărilor se află marele sanctuar cu cele șaizeci de coloane din andezit, și discul de piatră imaginînd mărețul soare. Aici stăpîn e preotul Vezina. Toată tagma preoților se află strînsă în incinta sacră, căci astăzi s-au împlinit cinci ani și-un nou sol trebuie trimis la Zamolxe. În cetate e liniște, s-aude doar căderea blîndei Sargeți, a cărei undă face în vale cîmpiile mănoase.

Tiagar pătrunde în incintă însoțit de un ostaș din garda de la poartă. Văzîndu-l atît de palid, acesta îl întreabă cu glasul sugrumat de presimțiri prea rele.

— Ce s-aude ?

— Vin. Sînt mulți ca pietrele de pe valea Sargeției și trei li-s drumurile pe care urcă înspre noi. Vin cu berbecii spărgători de stînci. Nici zeii nu se arătară a fi prea buni cu noi...

— Chiar astăzi marelui Zamolxe un sol i se trimite prin suliţe trecut.

— Cine-i acela ?

— Nu-i fiu de tarabostes ; aspra lege e numai pentru comaţi şi nimeni nu s-a întrebat de ce.

— Dar tacă-ţi gura, căci cinste e aceasta, şi-i faptă bărbătească !

— Din partea mea s-o aibă cine vrea, eu doar cu vin doresc să-i îmbunez pe zei, nu cu sîngele meu ; din fire sînt milos şi-mi place felul liber de-a trăi.

— Nu-i vrednic trupul tău urît de-asemenea onoare, te uiţi pieziş şi asta nu e bine.

— Mi-e uitătura strîmbă din celălalt război. Atunci am fost lovit, Tiagar, de-o lance-n tîmpla dreaptă, ce mi-a zdrobit tot osul. Dar ei, pileaţii, cîţi dintre dînşii se laudă cu-asemenea ispravă ? Îşi îndoiră iute genunchii în faţa ucigaşilor. O, nu făcu prea bine măreţul Decebal, cînd i-a iertat pe unii. Mai bine-i jupuia de vii. Laşi ca pisicile, se închinau trufaşilor romani, lăsînd pămîntul, casa şi averea doară ca să se salveze. De noi, cei mulţi, nu le-a păsat. Măritul Decebal pesemne s-a gîndit să aibă bună înţelegere-năuntru, pentru că pacea era umilitoare.

— Se vede că ai stat de gardă toată noaptea şi n-ai avut cu nimeni să-ţi baţi gura. Dar spune-odată, cine-i solul lui Zamolxe, că n-am timp de vorbit.

— Licibis e, din satul care şi ţie-ţi fuse loc de naştere. Nu-i fiu de tarabostes, ca tine, şi ca mine — comaţi din neam în neam şi buni la toate şi chiar la moarte pe degeaba.

— Licibis ! Bunul Licibis ?

— Chiar el. Trei tarabostes au coborît de-aici din Sarmizegetusa, cu zile-n urmă, cînd tu erai departe. Aveau nevoie de un tînăr ce n-a cunoscut nici femeia şi nici groaza războiului. Am fost între însoţitorii pileaţilor ce l-au adus. Eu am aprins focul cel mare din mijlocul satului, iar ceilalţi i-au strîns pe tineri, pe toţi cei care nu ajunseseră încă la oaste. Se uitau ca sălbăticiunile. Li s-au adus căni cu vin nou, încă fierbînd. Şi au ciocnit înspăimîntaţi şi au băut golind tot vinul. Şi, după cum ştii obiceiul, am strîns cănile toate, făcîndu-le o piramidă. Sitalke, tarabostes, a luat apoi o piatră albă şi de trei ori a trecut-o prin flăcări. Aruncînd-o-n grămada de căni văzu că cea a lui Licibis avea spărtura cea mai mare. Cu ochii mei am văzut totul. Căzuseră sorţii pe el.

Străjerul se opri din vorbă. Bătaia clopotului se auzea pe-aproape. Deasupra muntelui Kogaion se arătase soarele, dar ei se aflau încă sub ceţuri şi vedeau ca prin fum.

— Lui Licibis, legă iar vorba străjerul, nu i s-a respectat timpul cu cele trei întrebări şi sorţii, a treia oară, cu măsluire, căzură tot pe el. Îl vor cu toţii că e curat ca lacrima, frumos ca Diegis, fratele regelui, despre care se spune că aşa era în tinereţe, măiestria cîntecului şi a cuvîntului în adunări, ca nimeni altul stăpînind. Săr-

manul Licibis, e ca și cînd ai nimici cu ură o floare albă. Vor să-l înduplece pe Zamolxe să fie alături de noi...

Dar iată, procesiunea e în toi. Marele Vezina coboară scările sanctuarului mic. Uite-l pe Licibis. Pare un copil! Surîde a mirare și parcă nici nu-i vede pe cei cu sulițele gata pregătite. Să stăm puțin aici, că trebuie să apară și regele de-acum.

Decebal s-a arătat venind din stînga, de căpetenii însoțit. Era negru ca pămîntul, de puteai zice că fălcile-i de bour sfărîmă numai pietre. Fibula ce-i prinde mantia de in pe urmăru-i lat strălucește, încolo parcă e cioplit din piatră vînătă. Marele Vezina ridică brațul. Regele smulge pumnalul de la brîu și i-l întinde. Marele preot îi privește lama și ochii îi joacă sălbatic, țintind la luciul rece. Buzele-i tremură și murmură ceva. Se-apropie de focul sacru, trece lama pumnalului prin flăcările alburii, apoi înaintează spre Licibis, spre-al încrusta la piept. În clipa-n care își ridică însă mîna și gata stau cu sulițele slujitorii, să se repeadă a-l purta în vîrfurile lor, cumplit răcnește Tiagar:

— Romanii!

Toți rămîn locului cu fețele-mpietrite. „Așa curînd? se-ntreabă regele. Au învățat de la Caesar să atace înainte de-așteptări", și, abătut, s-apropie de Tiagar.

— Vin de la Donaris, mărite Decebal, cu vestea asta rea. Ca lupii din pădurile burilor se îndreaptă romanii spre noi. La locul ce se cheamă „Între rîuri" se împăr-

ţiră-n trei şi însuşi împăratul e în frunte. Al meu părinte mă trimise aici şi într-un suflet am venit, şi pentru dreapta-ne credinţă îngăduie-ne o rugăminte.

— Vorbeşte, viteaze Tiagar, neîntrecut în lupta cu pumnalul, precum ştiu.

— Mărite Decebal, Licibis, ce urmează a fi trimis acuma zeilor, e cel mai bun arcaş din cîţi văzui vreodată. Un plan pusei la cale, ce-i mai cu folosinţă. Amîndoi ne vom vîrî, cum vom putea mai bine, în tabăra romană, spre-a ne apropia de Traian, despre care se spune că nu se prea păzeşte. Opreşte jertfa asta, sau fă cumva şi scapă-l, a spus cu sînge rece Tiagar, dar pe frunte şi pe gît simţea cum stropii de sudoare-l ard, atît se încordase spre a-şi îndupleca regele.

— Opriţi procesiunea, a zis atuncea Decebal. Marele Vezina a venit lîngă el.

— Nu e îngăduit, mărite Decebal, să-i înfrunţi pe zei ; ei te vor părăsi !

— Nu, nu-i vom înfrunta, le vom trimite-un altul, căci tot zeii au ales ca Licibis să meargă în tabăra romană. De-acolo numai mort se poate-ntoarce. Dar cu săgeata lui îl va prinde pe imperator. Linişteşte-i pe preoţi, apoi veniţi cu toţii sus, la sfat, în marele sanctuar.

Licibis fusese lăsat singur şi se uita năuc în jur. Nu mai recunoştea pe nimeni. Abia cînd preoţii, şi slujitorii, şi toţi ostaşii curţii s-au răspîndit prin jur, de el s-a apropiat Tiagar.

— Licibis, frate ! Cel mai scump sărut ţi-aduc de la Nevina.

— Cînd ai ajuns tu aici ?

— Acum sosii de la Donaris. Aşteaptă-mă, căci Decebal ne va trimite-n misiune, aşa a hotărît. Înviorează-te cu apă din Sargeţia şi-aşteaptă-mă aici. Şi hai odată, capul sus, arcaşule !

În marele sanctuar se rînduiseră cu toţii şi stau cu capetele înclinate. Vestea adusă le întoarse, peste orice aşteptare, gîndurile. Decebal vorbi scurt.

— Supunere sau luptă pîn' la unul ?

— Supunere, mărite, supunere şi pace respectată, cum mai făcurăm, acu' îs patru primăveri şi jumătate, zise al doilea mare preot, pe numele său Mushem. Despre acesta se spunea că are multă înţelepciune...

— Supunere şi plată-om da cu toţii, zice o căpetenie şi încă o dată ochii regelui se-ntunecă sub fruntea încreţită, apoi mîhnit îşi întoarse capul spre Vezina şi-aşa, cu ochii închişi, i-aşteaptă sfatul.

— Mi-e gîndul ca şi-al tău, viteze Decebal !

Regele se ridică şi-şi strînge mantia la piept, ca şi cînd un frig aprig l-ar fi izbit din faţă şi zise încet, privind spre munţi.

— La ce-am trăi ca robi netrebnici ? Romanii nu ne vor cruţa. Ei vor de la noi totul. Numai cu braţul ne-om salva. Laşii şi vînzătorii sînt liberi să se ducă, să-mi stea pe loc vitejii, şi-nvinşi de vom pieri tot trebuie Roma să tremure de-al nostru nume. Mărite Vezina, cheamă pe-acei

ce țării și zeilor credință le poartă și faceți-vă loc în oaste, pentru îmbărbătare și alte dibăcii, căci viața noastră adevărată e dincolo de moarte!

Se îndreptară toți apoi spre încăperea sacră. Afară, soarele se rostogolise mai strălucitor ca niciodată. Cetatea vuia toată de multă alergătură. Vestea intrării romanilor în țară se răspîndise iute. Locuitorii și soldații se strîngeau în locurile știute pentru adunare, iar comații și pileații așteptau cu bărbile în piept cuvîntul regelui. Decebal urcă pe piedestalul de piatră albă, îngenunche cu fața spre Soare-răsare și-odată cu el își pleacă genunchii toată suflarea. Cînd se ridică, pîlcuri de nori fugari se înghițeau, aruncîndu-se unii asupra altora, precum balaurii. Văzduhul tremura, iar frunzele copacilor parcă deveniseră de fier și se loveau cu zgomot între ele, ca zalele cămășilor. Vulturii își strîngeau aripile și s-afundau între stînci. Apele vuiau, iar zeii alergau prin cer cu carele pe două roate, făcînd să duruie greu bolta.

— Război! Moarte romanilor! rostește negru regele.

— Moarte romanilor! urlă mulțimea într-una, pînă cînd regele se trage spre ateliere și căpeteniile împart grabnic poruncile pentru război. Călăreți repezi pornesc la cetăți, întărituri și valuri de-apărare, construite după modelul cotropitorilor, ducînd și porunca de bejenie, spre munte, a satelor. Toate sînt rînduite dinainte.

La locuri știute, sub acoperămîntul codrului, căpeteniile așteaptă porunca pentru atac și retragere, niciodată

în luptă deschisă. Fuseseră poruncite și două asemenea lupte : una în locul ce se cheamă Toiba, unde Alutus intră în munți — în cazul în care romanii ar scoate-o pe căpetenia Ceanstran din cetate — și alta la Poarta ținutului muntos, la Tapae, unde vulturii stau pe munți și cu munții vor cădea peste cotropitori.

Diegis îl așteaptă pe rege. La Traian îl trimite cu mii de făgăduinți, deși știe că nimic nu-l va mai îndupleca pe hispan să se întoarcă, fără prada cea mare, din Dacia. Speră doar să cîștige timp ca oastea roxolană și cea bastarnă să-i fie cît mai aproape, dincoace de Ordessos, pentru a porni din flanc, ba chiar într-o incursiune în Moesia Inferioară, spre a-l împărți pe dușman.

Pornește Diegis, dar speranțele-i sînt slabe : Marele Vezina își strînge degrabă oamenii cu misiune sfîntă, punînd la cale pierderea hispanului. Otravă împarte fiecăruia și lungi cuțite ascunse în chimire. Toți sînt fanatici ca Vezina, și moartea o doresc mai mult decît viața. Dar regele mai multă nădejde își pune în cei doi tineri :

— Tiagar !

— Poruncă, rege !

— Unde e Licibis ?

— Așteaptă afară, mărite.

— Bine, să mergem la el. Ceilalți s-aștepte-aici. Apropie-te, Tiagar, și spune cum veți face ?

— Tot cu pumnalul sau săgeata, mărite rege.

— Prea bine. Traian, să știi, nu-i ca Domițian. E-nvingătorul germanilor la Rin ; ostaș viteaz, neîntrecut în toate și simplu-n viață ca liberții. Iertată ne va fi cumplita faptă, că nu noi ne-am dus peste ei cu oaste, rîvnind la bunurile Romei. Păstori și lucrători ne știm aici de cînd cu moșii și strămoșii, și tot ce ni-e mai drag ne stă-n pămîntul ăsta. Așa să-i spui și lui Licibis. Veniți dar amîndoi lîngă Discul soarelui, mai am a vă grăi ceva, dar pentru asta să-mi jurați va trebui.

Decebal se îndreptă spre discul din piatră pe care era încrustat soarele și se rezemă gînditor de piatra încălzită. Tiagar coborî cîțiva pași și-l strigă pe Licibis ce sta cu capu-n palme, pe-aceeași margine de apă. Se întîmplase cu el ceva din care nu-și mai revenea. Auzindu-și numele porni cu pași iuți pe scările largi ce coborau la rîu.

— Licibis, ce-i cu tine, hai, fii mai vesel. Te cheamă regele. Ne-a rînduit să-i împlinim voința care-i a țării. Ia arcul meu și-arată-i iscusința !

— Pe Discul soarelui Decebal așază inelul său din degetul cel mic și ca de la treizeci de pași Licibis întinde arcul. Săgeata luă inelul în vîrf și se-nfipse mai departe, într-un stîlp vechi al zidului. Și nici n-apucă regele să-și mute privirile cînd, altă săgeată, porni spre un graur auriu oprit din zbor în vîrful nucului sfînt, și-ndată căzu cu aripile strînse, între coloanele marelui sanctuar. Apoi Licibis s-apropie de rege, îngenunche și așteptă poruncă.

— Ridică-te, Licibis, vitejii nu stau în genunchi. Copilul meu te voi numi, că tată știu că nu mai ai. În tabăra romană mergeți, și-aduceți moarte romanului, imperatorului! Fără el, i-am bătut pe romani, deci întîi el. Mai am ceva de spus. La Campidava, în cetate, e sora mea, Ochiad. De trei zile a plecat acolo, gîndind că imperatorul va trece prin cetate pentru a se-ndrepta pe Alutus în sus, către noi. Aceeași poruncă i-am dat și ei. Dacă puteți dați-i de urmă și împreună să loviți. Porniți și tot ce vă e de trebuință luați-vă de-aici.

— Pornim, stăpîne, a zis Tiagar. Pornim îndată și fără de izbîndă, vii, nu ne mai întoarcem. O rugăminte, rege, ia lîngă tine pe Nevina, fiica lui Moloz și sora lui Licibis. Al ei părinte îl prinse pe Opius Sabinus mai 'nainte. O dă în grija preaslăvitei tale soațe. În sat la Gateh ea se află singură, cu văduva ei mamă. Această rugăminte o avem, și-acum plecăm să ni se împlinească soarta.

*

E vară plină în cîmpiile Daciei. Grînele n-au fost strînse, căci oamenii n-au mai apucat să le secere. Văzduhul miroase tot a pîine și aroma atîtă nările soldaților și ale cailor. E ora a zecea înaintea calendelor lui Augustus. Drumul romanilor e tare încet, cu grijă, asigurîndu-și spatele și flancurile, împingînd mereu, ca pe un bot de lance, ariergarda formată din legiunea a XIII-a

de cavalerie comandată de Lusius Quietus. Cele şase legiuni pe care le conduce însuşi împăratul înaintează în linie cvadruplă de bătaie, cu generalii la mijloc. Trei legiuni se-nşiră una lîngă alta, de-a latul, apoi vin trupele auxiliare şi de genişti care fac întăriturile, îndeosebi valuri din pămînt şi pari lungi, ascuţiţi. Prin tăietura valului comunicarea lor în urmă se face mult mai repede, iar străjile, în caz de-atac, se pot feri lăsîndu-se în jos. După genişti şi trupele auxiliare vin cei purtînd maşinile de luptă : căngi pentru dărîmare de acoperişuri şi pentru apucat de la distanţă, catapulte, turnuri de asediu, împletituri de nuiele, baliste de putere mică sau mai mare, barăci de asediu, manteluţe, berbeci din grinzi de gorun, cu capete din fier, scări de toate lungimile, lese de felurite mărimi, care împărăteşti, avînd prinse coase în prelungirea osiilor şi care trec printre rîndurile duşmane, tăind pe cei întîlniţi în cale. Mai vine Traian şi cu aşa-numiţii „Scorpioni", care nu sînt altceva decît baliste puţin schimbate, care aruncă lănci, ghiulele, materiale incendiare, cu mare repeziciune de la distanţă. Asta e noutatea tehnică de luptă cu care Traian vine în Dacia. Maşina e construită anume pentru Dacia, după un proiect întocmit de însuşi împăratul. Pentru transport, Traian aduse pe corăbii şi pe drumul de piatră ce vine de la Roma, prin Dalmaţia încoace, palustre, carusuri galice şi esedumuri de origine celtică, potrivite pentru drumurile strîmte. În urma maşinilor de război şi a carelor cu bagaje şi alimente păşeşte legiunea a XIV-a

de recruți, adusă de Traian pentru călire, după care urmează garda pretoriană și-n mijlocul ei Traian, avîndu-l în față pe Manius Laberius Maximus, în dreapta pe Tiberius Claudius Livianus, în stînga pe Lucius Licinius Sura, iar în spate pe Aulus Cornelius Palma, generali ale căror nume înseamnă ele însele o istorie. Pe toată partea dreaptă și în spate mărșăluiește legiunea a II-a Traiană, de veterani, pe care împăratul a ținut-o în toate luptele în dreapta sa, atăcînd cu ea în momentele decisive și astfel obținea victoria, tocmai cînd dușmanii se credeau mai siguri de izbîndă. În această legiune se intra cu greu și numai după fapte de arme deosebite. Apoi, în urmă sînt lăsate, din loc în loc, cohorte pentru păstrarea ținuturilor ocupate și pînă la Istru romanii își mișcă coifurile. Totuși împăratul e îngîndurat, chiar dacă e știut că de felul lui nu-i prea vesel, se vede că-i îngrijorat. Cînd și cînd ochii îi fug spre munți. Sînt încă departe de ei, dar parcă-l amenință cu toate ceturile în care sînt învăluiți. Nici de la cei ce merg spre Tapae, cu Haadrian în frunte, nici de la Celsus, care a apucat pe valea Rhabonului, cu cavaleria neagră, nu are vreo veste. În acțiunea lui Celsus și-a pus tot secretul campaniei sale. Cavaleria neagră și maură are un stil de luptă înfricoșător și cu negreala lor sperie lumea, și pricepuți sînt la escaladări pe munți, căci din pustiurile stîncoase ale Africii au fost aduși. Celsus le va cădea barbarilor în spate, dar înaintează greu, prea greu. Dacă Decebal nu și-a luat măsuri puternice de întărire, de-aici îi va veni pieirea, căci toată legătura lui

cu spatele îi va fi deodată ruptă. Şi-ntr-adevăr, Decebal nu s-aştepta la o escaladare atît de temerară şi numai bănuiala l-a pus în cunoştinţa venirii armatelor duşmane şi pe această cale.

În drumul lor, Licibis şi Tiagar s-au ciocnit cu primele străji romane. Au dat semnalul prin focuri şi-ntr-o zi şi-o noapte trei steaguri au sosit aici în trecătoare, dar era de acum prea tîrziu, căci grosul cavaleriei lui Celsus trecuse fără a întîlni prea bune întărituri. Şi-n luptă, dacii s-au îngrozit de negrii cu dinţi albi şi-au dat-napoi, trimiţînd la Decebal veşti înfricoşătoare şi cerînd ajutor. În acest timp, genieştii lui Celsus şi-au fixat tabăra puternică în munţi, trecînd la incursiuni adînci, pînă aproape de fortificaţiile Sarmizegetusei. Nu se avîntau prea mult, ci aşteptau apropierea celor de la Tapae şi de la Alutus. Toate eforturile dacilor, în frunte cu Decebal însuşi, nu i-au putut scoate din tabăra în care se închiseseră ca într-o cetate, aşa un loc îşi aleseseră, iar legătura în urmă o făceau prin trupe care soseau mereu dinspre Donaris. O ultimă încercare a făcut-o aici Decebal în nonele lui Augustus. A adus tot ce-avea mai bun. Lupta a fost pe viaţă şi pe moarte. Scrîşnetele săbiilor şi strigătele turbate ale negrilor scoaseră fiarele de prin văgăuni şi se vedeau fugind pe feţele golaşe ale munţilor, ca-ntr-un sfîrşit de lume. Patru asalturi au dat atunci dacii, într-o singură zi, şi-abia la ultimul, Celsus a poruncit retragerea, dar Decebal nu mai avea cu ce să-l urmărească. Căzuse aici o mare parte din oastea de sub spada sa, oastea ţinută pentru

apărarea Sarmizegetusei. Totuşi, reuşise să închidă intrarea şi să înalţe parapete din trunchiuri de copaci. Mult însă nu mai putea zăbovi, căci alte treburi îl chemau în alte părţi. Îl lasă-n loc pe Renilo cu cei mai buni arcaşi ai săi.

Vestea oririi lui Celsus la izvoarele Rhabonului i-a dat mult de gîndit hispanului, dar însăşi oprirea aceasta dovedea că înaintarea lor fusese neaşteptată şi că stîrnise panică, de adusese atîtea forţe Decebal pentru oprire. Altfel nu-şi putea explica Traian de ce Celsus a stat pe loc, el care, cînd apucă la înaintare, e parcă orb. A fost apoi vestit Traian că lui Celsus i-au fost trimise în sprijin legiunea a XIV-a şi a XXXI-a debarcate în Lederata, venite cu corăbiile pe Marea Euxină şi apoi pe Donaris pînă în port, precum i-a fost porunca. Traian îl îndeamnă pe Celsus să încerce o învăluire, oricum, dar să nu stea. Şi Celsus n-a stat, după cum s-a văzut apoi.

„Greşeală face Decebal, închizîndu-se în munţi cu oastea" îşi zice-n gîndurile sale liniştite împăratul şi după o chibzuinţă îndelungată, singur, îşi spune că nici nu putea face altfel, oastea fiindu-i prea mică pentru o luptă-n loc deschis. O clipă însă nu gîndeşte împăratul de e cu drept sau nu s-aducă moarte el aici. Mereu, mereu cu-aceeaşi grijă, să salveze Roma cu bogăţiile nesfîrşite ale Daciei. Roma vrea numai glorie, şi-aici, departe, el i-o aduce cu spada, dar vrea în primul rînd aurul Daciei, căci aşa le umblă numele romanilor, unde se află aur, acolo vin şi ei, chipurile pentru a pedepsi un duşman.

Se lasă apoi romanul purtat de doruri blînde spre Pompeia Plotina, virtuoasă ca Lucreția, la sfatul ei intim cînd se-ntorcea de prin războaie. De-aceste gînduri scumpe îl rupe Maximus, cu vocea-i groasă și puternică :

— Dacă ar avea dacii armata noastră, imperator, la Roma ar petrece fără zăbavă.

— Dacii n-ar veni pînă la Roma, Maximus. Ei au în suflet dorul pămîntului. Se spune că zeii lor i-au făcut așa. Nu, ei la Roma n-ar veni, că n-au de ce s-opri în ea, Maximus.

— Ce vorbe-s astea, Traian, dar slăvită ca Roma nu e altă cetate în lume mai mîndră :

— Da, trufașă este Roma, nu-i vorbă, și poate de aceea noi o purtăm în suflet ca pe un simbol.

— Îi este fără sfîrșit faima, așa au rînduit-o zeii.

Dar împăratul nu-i mai dă răspunsul, căci din vale se văd venind oameni străini, însoțiți de soldați din cavaleria lui Quietus. Sus, pe platou, ei își strunesc caii și necoborînd de pe șei salută, după obiceiul Romei, apoi de veste-i dau că o solie s-apropie, adusă de centurionul Mamercus.

Împăratul îmbracă toga purpurea, în fir de aur făurită. Din vale urcă patru călăreți străini, după cum îi arată îmbrăcămintea, conduși fiind de unul din decurionii lui Mamercus. Aproape de garda pretoriană, Mamercus trece în față și raportează lui Livianus, prefectul pretoriului, că a avut misiune de la Quietus să însoțească solia burilor la împărat. Cei patru soli sînt îmbrăcați în

zale mărunte ca solzii de peşte, dîndu-le uşurinţă în mişcări, ca şi cînd ar fi purtat haine obişnuite, din postav. Această pricepere a burilor îi miră pe ostaşii lui Quietus. Unul dintre ei ţine în mîna dreaptă, uşor adusă către piept, o ciupercă mare, din acelea din care se face iasca, albă pe o faţă şi scris pe ea cu literele Romei.

*

În incinta sfatului războinic a Sarmizegetusei au sosit trimişii de vază ai neamurilor vecine şi chiar mai de departe, soli şi căpetenii de triburi, de la anarţi, tevrisci, de la costoboci, cărora li se mai spune şi dacii mari, de la bastarni şi roxolani, de la crobizi şi-n taină s-au strecurat pînă aici şi soli de la tribali şi de la scordisci, şi de la alţii ce au tot venit chemaţi sau nechemaţi. Stau toţi pe scaunele din piatră sau din miez de stejar şi aşteaptă vorbă de la Decebal. Nu vine nimeni să le împartă cupe din corn de bour, cu inele de aur îngropate în osul vineţiu, cu chiparoasă din Dacia însorită. Durere mare a cuprins cetatea. Războiul se simte parcă şi-n foşnetul de frunze. Şi alte cetăţi stau gata de luptă. Venind, în drumul lor le-au văzut şi s-au mirat vecinii dacilor pentru că niciodată ei n-au fost aşa, temători de moarte. Ştiau că toţi trag cu săgeţile în cer, să li se împlinească voinţa. Acum de cetatea lor li-e greu să se despartă, de pămîntul cel mănos.

Stau treji pe lîngă focurile din zadă, nu mai petrec, nu mai trag cu săgeţile zbîrnîitoare în lună şi-n stele,

chiuind și vinul răsturnîndu-l în gura mereu însetată, sau femeile luîndu-și-le prin păduri și ierburi. Pe lîngă focuri stau acum cu pavezele trase pe ochi și nu adorm. Ar trebui s-adoarmă totuși, dar fiecare se gîndește cu îngrijorare la ai săi, și simte dedesubt pămîntul despicat în două, gata să-l înghită, căci mai bine mort decît în robie la Roma. Așa gîndesc cu toții și încordați urmăresc cum se schimbă straja din pătrar în pătrar. Cînd și cînd îi fulgeră prin inimi tropotit de cal ce vine sau se-ndreaptă spre Sarmizegetusa. Stau întinși la pămînt, pe lîngă focuri, și parcă aud în adîncurile pietrei pașii apăsați ai cohortelor trufașe. Își scot coifurile și oftează, scrîșnind, spre întunecimile de deasupra apoi, în lumina flăcărilor, își privesc femeile și copiii cu ochii roșii, și-n ura asta le mai stă nădejdea.

La Sarmizegetusa soarele s-a ridicat pînă la prînzul ăl mic. Din munți e așteptat să vină neobositul rege. Iată-l intrînd pe poarta de răsărit a cetății. Trece ca viscolul și la capătul de jos al scărilor marelui sanctuar sare de de pe calul lui sur. La fel fac și căpeteniile, apoi se apropie de el. Solii se înșiră în lungul zidului și-l privesc cu gîturile întinse pe Decebal pe care unii îl cunosc, iar alții nu l-au văzit niciodată. Regele poartă sabie dreaptă, încinsă la șold cu o curea lată, din piele de bour, bătută în ținte de aur. Brațele îi sînt goale pînă la umăr și la încheieturi strălucesc centuri din aur filigranat. Pe spate îi atîrnă mantia prinsă la umărul stîng cu o fibulă lată, tot

din aur. Căciula îi e din purpură, dungată cu fir de aur jur împrejur, iar la gît poartă un medalion cu lanț lung. Cu palma dreaptă își liniștește calul, bătîndu-l prietenos pe gît, apoi își duce mîna stîngă la obraz și cîteva clipe se gîndește, căutînd vulturește în sus. Sobal, cel ce avea în cetate răspunderea primirii solilor, i-a venit iute-n cale :

— Mărite Decebal, așteaptă solii.

— Din care părți veniră solii ieri și azi, Sobal ? întreabă regele privind tot gînditor spre muntele cel sfînt.

— Sînt de la roxolani, sarmați și carpi, chiar de la sciți, germani și celți, și alte neamuri cari veniră la dureroasa ta chemare. Nu i-am cinstit, precum ne este obiceiul. Ca-ntr-un mormînt păsiră ei aici. Sînt tulburați, mărite.

— Să vină sus și ei, în arenă. Iar tu, Sobal, s-aduci doi cîini de luptă și-un lup din țarcul mare, să-i veselim pe oaspeți. La semnul meu slobozi cei doi cîini, apoi să te afli pe aproape ca să-ți spun cînd să dai drumul lupului. Să mergem dară în arenă și să așteptăm solii în tăcere. Ce-aveam să le spunem ei știu prea bine, noi altceva vrem astăzi să-i învățăm, de-or avea minte.

Decebal s-a așezat în jilțu-i din lemn de gorun fiert în ulei din sîmbure de nucă și pe-aproape stau, în picioare, căpeteniile oastei, gata tot timpul pentru luptă. Solii intrară rînd pe rînd, căutîndu-și locuri și furișîndu-și ochii tot spre rege. Decebal își ține încruntătura dintre ochi, și privirile-i pornesc drept spre fiecare, dar

din clătinarea scăfîrliilor lor împopoţonate regele nu poate afla nimic. Face un semn şi-n arenă intră un dulău. Priveşte rătăcit, cu ochii înroşiţi, apoi se aşază pe coadă şi latră rar şi gros, înfiorînd cetatea. Încă un semn şi asupră-i se aruncă un copoi zvelt, încordîndu-şi muşchii sub piele. Întîi mîrîie, latră, apoi se repede şi muşcă de gît cu colţii lui cei albi şi ascuţiţi. Se smucesc şi fleanduri sar din pielea lor. Clămpăniturile de fălci s-aud în gol, cu picioarele spulberă nisipul mărunt, ochii le sticlesc turbat, se pîndesc, se azvîrle unul într-altul, prinzîndu-se de boturi şi trag schelălăind. Zîmbeşte greu viteazul Decebal şi iarăşi îşi îndreaptă privirile pătrunzătoare înspre soli, dar nu le desluşeşte altceva decît aceeaşi nepăsare sau îngrijorare. La semnul său, Sobal se-apropie.

— Lupul! porunceşte regele fără să clipească.

— Stă gata la intrare, mărite, cu ghearele şi colţii rupţi, trăgînd de gratii.

— Dă-i drumul!

Cu coama ţepoasă şi coada trasă strîns între picioare, lupul se furişă în arenă, aruncînd priviri hoţeşti. Văzînd lupta cîinilor încremeni cu un picior ridicat. Aproape deodată cîinii se descleştară şi se răsuciră spre noul venit. Întîi s-au măsurat. Văzîndu-se în faţa aceluiaşi temut duşman s-au unit şi fără zgomot s-au aruncat asupra fiarei. Lupta fu crîncenă. Pînă la urmă lupul îşi dădu scump pielea. Cîinii se traseră deoparte, schelălăind subţire şi lingîndu-şi rănile.

După un timp, cînd liniștea se coborî destul asupra tuturor, măreț și aspru, Decebal s-a ridicat din scaun și a trecut în dreapta, sprijinindu-se ușor de un spătar. Solii s-au apropiat și regele a rostit grav, zvîcnindu-i sub ochi mușchii feței.

— Ce-am vrut să vă spun azi văzurăți cu toții aici. Acum să treceți și să vă domoliți foamea, și setea, și-oste-neala. Să chiuie și să rîdă dacii și voi toți, oaspeții du-rerii mele!

*

Cei patru soli ai burilor germanici așteaptă-n șei. Aș-teptarea durează și solii nu îndrăznesc să se arate ne-liniștiți. În bătaia soarelui își mișcă doar ușor capetele și ochii și-i strîng din cînd în cînd, căci îi orbește. De-odată, după o scurtă comandă, în fața lor se deschide o cărare lată ca de trei pași. De-o parte și de alta s-a aliniat garda imperială, distinctă după penele de cocor diferit colorate, de la legiune la legiune, după cum fu-seseră selectați pretorienii. Ceva mai sus, la capătul de dincolo al cărării a prins a se rostogoli, din ce în ce mai repede, un lung covor de Persia avînd culoarea vișinie, împărătească. Burii privesc uimiți. Covorul s-a desfășu-rat pînă la picioarele cailor lor, apoi, ca de pe alt tărîm sau coborînd din carul nevăzut al lui Apollo, se arată împăratul. Garda strigă puternic: „Vivat imperator!"

Traian salută soldățește, ridicînd pînă la înălțimea

umărului mîna dreaptă. Calcă apoi apăsat patru paşi pînă deasupra, pe micul platou, unde se opreşte. Solii buri sar din şei. Împăratul aşteaptă. Ei se rînduiesc cîte doi şi încep să se-apropie, zăngănindu-şi spadele. Unul din ei ţine ciuperca în mînă, ridicată. E tăcere plină, doar de departe, din susul sau din josul valului, străbat huruiturile căruţelor şi ale maşinilor de luptă, şi din cînd în cînd nechezat sau tropot de cai. Foarte aproape de Traian, burii sînt opriţi. Îi este lăsată liberă calea numai celui care poartă ciuperca, fiindcă pe o ciupercă este scrisă dorinţa lor. Solul priveşte năucit pe omul din faţa sa, abia întinde mîna din care Maximus a luat buretele, şi cade în genunchi. Comandantul pretoriului citeşte textul de pe faţa albă a buretelui : „Stăpînului lumii, slăvitului Traian, închinăciune de la Ramgen, regele burilor germanici !" Urma apoi un text mărunt, scris în rînduri jur împrejur : ...Mărită şi nemărginită îţi este puterea, stăpîne al Romei, dar burii şi toate neamurile de pe malul stîng al Dunării te îndeamnă la pace cu dacii şi la întoarcere pe drumul venit. Pentru mila ce ne-o arăţi, cinstea tuturor neamurilor vei primi-o în daruri bogate, cît să ducă douăsprezece care, şi mai cu seamă darul lui Decebal va fi nedrămăluit. Cruţă, stăpîne, aceste neamuri sărace şi ele îşi vor arăta recunoştinţa după puterea lor, unite azi să te întîmpine după cum îţi va fi voia, în pace sau război, dar mai cu seamă în pace...

Traian întinde mîna spre burete, pentru-a vedea cu ochii lui scrisul acesta îndrăzneţ. Nu se vede prea bine

dacă a albit sau lumina îl face acum așa. La un semn îi e adus calul său vinețiu, sare sprinten în șa, se uită o vreme departe, în zare, apoi zîmbește. Nevăzut, își strînge calul, și calul pornește în pas scurt în lungul covorului. Solul se trage înapoi, mergînd de-a-ndăratelea pînă la ai săi. Traian se oprește și zice aspru :

— Război sau supunere necondiționată !

— Vivat Imperator ! urlă garda.

— Spuneți-le celor ce v-au trimis cuvintele ce le-ați citit : Război sau supunere. Dacă va fi supunere, mărinimoasă va fi și Roma strălucită, iar vouă, pentru curajul de a fi venit aici, vi se vor înmîna daruri, și liberi vă puteți întoarce la ai voștri.

Cu cîte un inel mare din aur, lucrat de meșteri iscusiți din Alexandria, fură dăruiți, iar regelui Ramgen i-a fost trimis un tretin arab și o spadă maură, cu mînerul din fildeș și garda din aur. Centurionul Mamercus a salutat de plecare.

— Ce face Quietus, Mamercus ?

— Prea bine, Imperator. Înaintăm cu hărțuială, mușcă mereu barbarii, dar pînă acum n-au dat, să zicem, o luptă adevărată. Trăim mai mult ca lucrătorii decît ca oastea faimei tale. Înaintăm cu grijă, Imperator.

— Spune-i lui Quietus că la Roma îl voi ține în dreapta mea, în carul triumfal, pentru că și pe aici a mînuit tot așa de bine spada și unealta.

După îndepărtarea solici, împăratul a cerut să se pregătească prînzul. Au așezat totul pe iarbă, la umbra

primului gorun mai falnic. Împăratului îi plăcea ficatul de porc îngrăşat cu smochine, friptura de sturz, apoi mînca şi struguri, ori proaspeţi, ori stafide, sau bea lapte, îndeosebi lapte de capră. Arareori bea vin în timpul marşului, asta se întîmpla mai mult la Roma, în timpul cinelor pe care le da el aleşilor lui oameni, generalilor săi. În timpul prînzului Traian a vorbit puţin, şi tot despre solia burilor, şi-abia după ce s-a-ntins în iarbă, cu mîinile sub cap, a zis îngîndurat :

— Dibaci e Decebal. Ne lasă să-nţelegem că aici nu numai ei ne sînt duşmani, ci toate naţiile, pînă în Carpaţii păduroşi ne sînt potrivnice. Dar noi prea bine ştim că nu toate aceste triburi vor îndrăzni să lupte alături de daci. Toate cursele astea ce le întinde el mi-erau de aşteptat. De ce n-a respectat pacea propusă. De ce i-a măcelărit pe-ai noştri, lăsaţi aici, în primul război dus ? Supunere sau război pentru supunere, asta e deviza. Pe Jupiter şi trăsnetele sale, cei mai viteji sînt daco-geţii, din neamurile barbare, dar jur pe sufletul strămoşilor că aici se va vorbi pentru vecie limba Romei !

Cu aste vorbe împăratul se ridică, cere calul, sare în şa şi întinde mîna spre înainte. Pe deasupra se rotesc vulturii Carpaţilor. Garda se pune în mişcare. După o zi şi-o noapte, şi încă o jumătate de zi, ajung în faţa cetăţii Campidava, ridicată din piatră şi pămînt, cu partea de deasupra din lemn. Cetatea e apărată de-un val, larg jos de opt paşi buni şi înalt cît statura a doi oameni. În val fuseseră înfipţi stîlpi groşi de lemn de

care este prins un gard de nuiele lipit de pămînt. Dincolo de acest gard stau pregătiți de luptă toți apărătorii. Urmează un șanț lat de alți opt pași și peste care sînt întinse, din loc în loc, și punți. Cetatea are o singură poartă mare, la răsărit. Aici, valul nu se închide, ci își petrece cele două capete aducînd c-o intrare în formă de clește. Dincolo e șanțul, după care se ridică zidul crenelat, sus. Se vede că zidul e construit din două fețe cu bîrne de legătură. Pe coama zidului sînt așezate trunchiuri groase de copac, despicate în lungime și acoperite cu pămînt, pentru a nu fi ușor incendiate. Cetatea Campidava are trei bastioane în cele trei colțuri, căci forma toată a cetății e în triunghi îmbucat cu acel vîrf de deal, și poate că acesta e singurul lucru care-l face pe Traian să privească satisfăcut și admirînd cetatea. Întrebarea care și-o pune acum e legată de neștiința dacă cetatea are numai un zid sau mult mai multe interioare, căci asta nu se vede. Dar timp de așteptat nu este. Quietus trecuse de mult de cetate, prin partea dreaptă a ei, lăsînd-o spre așezare trupelor din urmă. El a trecut nu fără a zăbovi aici pînă la sosirea ajutoarelor, căci bănuise că cetatea care se înalță în stînga, chiar în botul dealului, comunică în păduri, spre munți, cu oastea dacă. Quietus are dreptate. Traian îi încredințează comanda asedierii lui Manius Laberius Maximus. Acesta asaltează cu legiunea a XIII-a Gemina coama împădurită a dealului, la o distanță de o sută de pași de cetate. Dacii ies ca din pămînt,

de parcă înviaseră trunchii. Primele rînduri de lăncieri sînt măcelărite.

E împinsă atunci altă linie de bătaie, trecîndu-i în față pe arcașii nubieni, din legiunea a IV-a de veterani, cea care-i fusese cea mai dragă lui Caesar. Dar și atacul acesta e respins. La săgeți dacii răspund cu o ploaie de săgeți, trase cu meșteșug. Rezistența barbarilor întrece orice așteptare. De patru ori asaltează Maximus și de tot atîtea ori oamenii săi se opresc. Cei patru sute de morți înseamnă de-acum o pierdere neașteptată. Atunci a pus la cale un plan de-nvăluire, dar pentru înfăptuirea lui nu știu de cît timp au nevoie.

Trebuie ocolită cetatea pe departe, prin dreapta, și atacată coama dealului, și din partea opusă, pentru a întrerupe legătura. Același lucru însă îl pot face tot așa de bine și dacii, amenințînd legătura cu trupele dinainte ale lui Quietus și cele geniste.

*

Frînînd cu picioarele dinainte, albi de spumă pe crupele negre și lucioase, caii lui Tiagar și Licibis coboară în vale la Ohaba de sub Piatră, fără a se îndrepta spre frumosul sat de comați. E ziua în amiaza mare și de căldură frunzele copacilor s-au încins, mirosind înțepător. Mireasma de mierișcă dă amețeli plăcute. Cu toate că au alergat la umbră, cei doi călărești sînt numai apă, iar sub ei caii parcă au luat foc. Se opresc în vale la

Ohaba şi se întind în apă fără să desfacă nimic de pe ei. Apa se sfărîmă în ţăndări, o clipă, apoi îi acoperă într-un luciu de cristal. Sar amîndoi, pufnind apa cu gura, cu ochii, dar fără să-şi desfacă încruntăturile dintre sprîncene.

— Era să ne topească soarele! strigă Tiagar pentru a acoperi zgomotele căderii apei în cataracte. Licibis îşi scutură pletele alburii şi mormăie, fără ca răspunsul să ajungă întreg la Tiagar, deşi acesta pare a-l fi înţeles prea bine.

— Le dă căldură lor. Mai bine i-ar arde, să-i facă cenuşă, să n-ajungă carele pline cu urnele cenuşei lor la neamuri. Soare înşelător, întotdeauna a fost aşa. Nouă ne coace grînele pe care nu le vom mînca, iar ei prind bronz pe piele. O, Zamolxe, nu le îngădui!

Caii nechează cumplit văzînd apa în apropiere, la care nu pot merge. Cu apa şiroind de pe el ca de pe o focă, Tiagar trece printre ei, mîngîindu-le crupele tremurînde, apoi îi dezleagă şi-i trage pe amîndoi în apă, ţinîndu-i încă de căpestre, cu capetele în sus, căci tot nu se liniştiseră după goana cu care călcaseră drumul tare de-a pravăţul muntelui. Vine lîngă Tiagar şi Licibis şi amîndoi încep să arunce cu pumnii apă răcoritoare în burţile animalelor, apoi pe spete şi pe gîturi. Spuma albă se topeşte în apa curgătoare, dar timp de stat nu au prea mult, deaceea trag la marginea de dincolo a apei, opresc caii să

bea, apoi de-ndată încalecă pentru a continua goana care-i duce la moarte sau la viață, pentru ei și pentru toți ai lor. Întîi urcă, și caii răsuflă ca niște cratere ale făurăriei meșterilor lui Zamolxe, apoi drumul se întinde ca betele cu care fetele și muierile lor își strîng mijlocul subțire, cum nu se mai află în toate părțile despre care au auzit ei, sau pe unde i-au purtat nevoile și bucuriile. Cînd și cînd, pădurile se desfac și șesul Sarmizegetusei, cuprins între munții dintre Soare-Apune și munții lor, cei șapte munți ai lor cu care Zamolxe i-a dăruit spre a-și păstori turmele, se arată cu întinderile lor galben-alburii și celor doi călăreți lacrimile le umplu ca otrava ochii. Abia atunci goana lor se întețește, iar valurile acelea galbene ard cu limbi albe și ca să nu mai vadă își îngustează ochii, și ca să nu mai audă trosnetele în care se mîntuiesc toate scot chiote lungi de chemare și de goană : Hu-huuuuuu ! O vreme Tiagar tropotește în urmă, dar în coborîșul ușor, spre Rașocun, satul de păstori de sub Muntele Sur, trece înaintea lui Licibis, strîmbîndu-și sălbatic gura în același ăulit prelung de : Huu-huuuu ! pînă panta se îndulcește și rămurișul se țese des deasupra capetelor lor. Pe-aici și cal și călăreț se fac totuna. Sunetele acelea, care înfruntă soarele și pe romani, răscolesc tainele codrilor peste care se îndeasă fîlfîirile vulturilor și văd fugindu-le pe sub poale cîrdurile de căprioare aurii. Mai e cale de un galop bun pînă

la Rașocun și drumul se întunecă. Măreți, cu vîrfurile înfipte în cer și legate acolo ca un pod, copacii cu frunze late sau înguste se leagă frățește de trupuri și se țin de cînd cu veacurile, lăsînd soarele să curgă spre pămînt numai prin ei.

— Zimbrii ! răcnește deodată Tiagar și calul, strunit scurt, se ridică nechezînd, cuprins de groază. Sînt doi : masculul și femela, și stau apropiați cu spatele și depărtați în capete. Stau într-un loc cu iarbă rară și grasă, loc gol, lăsat de copacii în creștere. Cînd și cînd mișcă zvîcnit din cozile stufoase, aproape negre. Grumazurile cu gîrbițele late și le țin drepte, încordate, iar în capetele imaginînd scuturi de pileați se văd înfipte coarnele scurte și tari ca silexul. În lumina slabă a codrului, ochii le sticlesc fumurii, iar pe boturi aburul răsufletului lor se face promoroacă. La nechezul calului, întorc brusc capetele, azvîrle cu copita pămîntul afînat și mugesc scurt.

— Înainte ! țipă Tiagar.

— Înainte ! strigă și Licibis. Caii țîșnesc ca libelulele. Zimbrii se iau după ei mugind. Caii aleargă cu ochii ieșiți din orbite. Tropotele animalelor se aud cînd mai departe, cînd mai aproape, în spate. Codrul începe să-și rărească copacii și drumul se face iarăși de piatră. La coborîș, într-o văiugă, strunesc, sar din șei și împing caii în tăietura dealului. Prind repede trunchiuri lungi de copaci groși ca pulpa piciorului, doborîți din vîjoiul repede

de munte, și se trag după cîte un bolovan din jos de drum. Zimbrii se arată sforăind și deodată parul lui Tiagar le seceră picioarele dinainte, cu iuțeala tăieturii de cuțit. Se rostogolesc pe spate, cu picioarele în sus, mugind de moarte, după ce își sfărîmaseră coarnele de piatră. Licibis sări asupra unuia și îi înfipse cuțitul în inimă, iar cu celălalt Tiagar făcu la fel. De sînge se spălară în vale, apoi porniră în trap ușor spre satul de păstori : Rașocun.

— Veniți cu vești de la Decebal ?

— De la Decebal venim și drumul ne e în sus, spre Muntele Sur, și dincolo de el.

— Poftiți și cinați brînză proaspătă în coajă de brad ținută și mămăligă moale de mei, căci drum lung și primejdios ați avut de la cetate pînă aici. Apoi hodiniți și în zori vă dăm om să vă treacă munții cu vîrfurile retezate, a zis unul dintre păstori, sumețindu-și mereu cioarecii. După cum vorbea, sigur, în numele celorlalți, se vedea că e baciul.

— Mulțumire îți aducem pentru mîncare, omule, dar de hodină nu e timp, că romanii nu-și opresc pasul.

— Vin romanii !

— Vin din toate părțile. Strîngeți-vă tot avutul și trăgeți-vă în ascunzișuri. Așa a poruncit marele Decebal.

— Vin romanii ! a spus pe gînduri baciul cu pletele albite ca lîna de mioare, cu mîinile căzute pe lîngă că-

maşa de cînepă tăiată larg îm părţi, sugîndu-şi obrajii între fălci şi îngustîndu-şi ochii.

— Să nu stîrniţi spaimă printre oameni, baciule. Ţineţi pruncii şi femeile în ascultare şi pregătiţi-vă lăncile, arcurile şi paloşele. Să le facem tigvele oale de băut vinul Daciei. Dă-ne mîncarea pentru drum şi omul care să ne călăuzească. Iar pentru toate cîte ni le daţi, ia-ţi oameni şi căruţe şi mergeţi înapoi pe drumul pe care noi am venit şi aduceţi cei doi zimbri ce-aşteaptă ucişi în drum. Pornim.

— Staţi !

— Spune, baciule !

— Cîţi oameni vă trebuie la drum ?

— Unul, baciule, zise Tiagar ; unul mai zdravăn, căci feciori ştiu că nu mai ai, şi ei sînt duşi în jurul marelui Ţecebal.

— Vă dau pe tatăl meu, spuse iute omul cu pletele albite, în timp ce femeile umpluseră două perechi de desagi cu cele trebuincioase : merinde şi haine.

— Da', omule, n-avem timp de zăbovit pe drum !

— N-o să vă puteţi ţine de el. Să vină tata. Tată ! Din casa de bîrne ieşi, legîndu-şi chimirul, un bătrîn cu părul alb, cu barba şi sprîncenele albe, încălţat în opinci din piele de zimbru.

— Ei, spune, Nizade, băiete, la ce m-ai chemat ?

— Sînt trimişii lui Decebal. Vin romanii, tată. În noaptea asta îi treci munţii, dincolo, spre ţara burilor. Să-i duci pe drumul celor şapte lacuri. Porniţi de-acum.

— Cu bine ! a zis Tiagar întinzîndu-i mîna celui numit Nizade, încredinţat că bătrînul ce-i va călăuzi se ţine la drum mai bine ca un fecior. Lăsară caii în sat, în grija lui Nizade, cu gîndul că se vor întoarce vreodată şi-i vor lua, apoi au săltat desagii pe umeri şi-au pornit toţi trei, urmăriţi de privirile locuitorilor : numai bătrîni, femei şi copii, strînşi în tăcere, cu spaima în suflete, dar tare încrîncenaţi.

Se lăsase seara şi stîncile golaşe se albeau în lumina lunii pline. Urcară păşind îndesat pînă la lacul Saleg, sau Visătorul, cum îi zic oamenii locului. Bătrîna călăuză saltă fără să icnească de pe o piatră pe alta. Se furişează prin tufele de ienupăr înalte, ca nişte case din bîrne. Aici sînt locurile plăcute urşilor. Le-aud trosnetele prin tufiş, dar nu se arată unul. Înaintează strîngînd cuţitele în mîini, mulţumind zeiţei Bendis pentru lumina binefăcătoare cu care le arată calea. Poteca însă se afundă şi mai mult în tufele, din ce în ce mai înalte. Bătrînul păşeşte în faţă, după el vine Licibis şi la urmă Tiagar. Trosnetele crengilor culcate de matahalele brune, pe undeva pe aproape, îi fac şi mai iuţi la pas, pentru a ieşi la luminiş de piatră. Tufele de ienupăr se micşorează o dată cu înălţimea. Sar din piatră în piatră, atenţi la cotituri să

nu dea buzna peste stăpînul munţilor. Urcă îndoiţi un tăpşan înalt, sur, din pietre mari zobite de gheţari şi imediat în faţă li se aşterne oglinda argintie, licărind, a lacului Saleg. Se trag însă repede pe după pietre. În partea dreaptă, aproape de apă, se joacă urşii cu puii lor. Se îmbrăţişează, ursoaica îi ia pe rînd între labele din faţă şi-i dă de-a dura pînă în apă. Nu pot deci poposi aici. Ocolesc lacul prin stînga, trecînd prin umbra culmii Salegului.

— Mergem la lacul Pietrele, zice bătrîna călăuză; acolo oprim pentru hodină şi mîncare. Nu facem foc, să nu ne simtă urşii. Cînd luna va trece pe după vîrful Păpuşii, şi noi vom fi sus, pe creastă.

Saltă încovoiaţi, pe după steiuri, de pe un bolovan pe altul. Între stîncile mai înalte, pleşuve, se strînseseră cimitire de bolovani, iar între ei zăpada se ridica din loc în loc în nămeţi netopiţi vreodată. După o bucată de drum peste zăporul apelor aud un ropot mărunt de paşi.

— Caprele! Ne simţiră. Uite-le! şopteşte iute bătrînul. Erau aproape şi pînă să-şi termine vorba, din arcul lui Licibis a şi pornit săgeata şi din cîrd una s-a întors cu burta albă în sus. O culeg în drum. Pe malul lacului înfulecă în grabă din merinde, iar carnea o înfăşură în şervete albe de in şi-abia în partea dimpotrivă a crestei, lîngă lacul cel mare, o dată cu scînteierile albe ale zorilor, aprind foc, frig carne, mănîncă şi se dau în tăcere

la hodină. Cînd soarele țesu o cunună de raze pe fruntea vîrfului Păpușa, se auziră tălăngile turmelor și apărură zăvozii, lătrînd îndesit. Sar să-i rupă și ca să nu se arunce asupra lor se așază jos, spate la spate.

— Hei, oameni buni, cu ce treabă prin munți? întreabă primul păstor ivit din vale, din pădurile răsfrînte în cele cinci lacuri pe lîngă care trecuseră.

— Oprește cîinii, porunci bătrînul, și cutreieră pe la toate stînile și spune oamenilor să se tragă la loc ferit. Să pună apărare la toate intrările: Vin romanii!

— Vin romanii! grăi încremenit păstorul, și după o vreme zise din nou, abătut, sumețindu-și cojocul cu mîțele lungi: Vin romanii!

Cîinii tăcuseră, oile se mărunțiseră ca pietrele albe din jurul lacului, al cărui nume însemna bucurie, și doar tălăngile sunau, răscolind munții.

Oamenii se caută în ochi, poruncindu-și parcă mînia împotriva acelora care mărșăluiesc devale, încă departe, pe la poalele munților. Se despărțiră strîngîndu-și mîinile și scuturîndu-și pletele de vîrste amestecate. Merseră apoi toată ziua. Seara, tîrziu, se traseră la adăpost și mîncară, apoi dormiră în frunziș, sus într-un fag unde-și făcuseră pat de crengi. Dimineața, bătrîna călăuză se apropie de drumul cel mare de dincolo, drum de piatră lung. Îi văzu pe romani înaintînd încet, greoi, strînși unii în alții, în formație de atac. Mormăi întunecat în

barba albă : „Romanii !“ și-abia atunci înțelese care e misiunea acestor doi tineri veniți peste munți și de bine vorbi în minte gîndurile măritului Decebal, apoi îi îmbrățișă lăcrimînd.

— Zamolxe să vă întărească brațul ! și plecă mormăind pe drumul venit : „Romanii ! Romanii !“ ca și cînd ar fi spus : „Aici sînt munții ! Aici sîntem noi !“

Licibis și Tiagar s-au uitat după el pînă l-au înghițit pădurile.

Cînd bătrînul nu se mai văzu, cei doi tineri se așezară fiecare pe cîte un bolovan, fără să rostească un cuvînt. Tăcură multă vreme. Soarele urca nepăsător pe cer și razele amiezii îi găsiră în aceeași tăcere. Prînziră ce le mai rămăsese din merinde, apoi, ca la un semn, începură să-și cerceteze armele. Licibis își înstrună mai întîi arcul, apoi îi ascultă sunetul înalt al corzii.

Îl avea de la tatăl său. I-l dăruise cu puțini ani în urmă cînd, crud încă, îl întrecuse la tragerea la țintă.

Puse apoi o săgeată, dintre cele pe care marele preot le dăduse la plecare și despre care știa că sînt muiate în cel mai tare venin, și așteptă să treacă vreo zburătoare. Cerul era senin. Soarele, aflat la zenit, săgeta cu raze fierbinți. Nu se ivea nici o pasăre. Atunci lepădă arcul și se duse către un copac pipernicit ce se afla poate la cincizeci de pași de el. Crestă un semn, cam la înălțimea capului unui bărbat de statură mijlocie. Semnul era cît

vîrful unui deget. Se întoarse apoi lîngă Tiagar, care îl privea dus pe gînduri şi se culcă pe jos lîngă acesta. Stătu aşa cîtva timp. Apoi deodată zvîcni ca o sălbăticiune în picioare şi îşi trimise săgeata spre semnul pe care îl făcuse. Săgeata şuieră poate o clipă şi străpunse semnul, trecînd prin lemnul vînos de munte. Licibis merse încet către ea, o scoase dintr-o smucitură şi se întoarse fără un cuvînt lîngă Tiagar.

Tiagar îl privi bărbăteşte şi se sculă la rîndul lui. Înaintă către pomişorul pe care Licibis îl străpunsese cu săgeata sa înveninată. La cincisprezece paşi de trunchiul tufanului se opri. Apoi, nu se văzu cum, scoase dintr-o dată un cuţit şi un fulger se împlîntă în micul copac. Mai multe cuţite, scoase din tainiţele straielor sale, fură aruncate cu aceeaşi repeziciune asupra pomişorului făcîndu-l să-şi clatine coroana. Merse încet şi le scoase pe toate şi întocmai ca Licibis se culcă la pămînt. Se răsuci însă năprasnic, de patru ori, şi cu ultimul cuţit coroana săracă a copăcelului căzu deodată la pămînt. Se întoarse apoi agale lîngă Licibis.

Încremeniră din nou în muţenie. Ziua începea să se călătorească. Se iviră nori. Cînd înserarea se presimţi mai bine, Tiagar spuse răguşit.

— Ne despărţim. Mai întîi voi încerca eu, cu cuţitul. Dacă nu voi reuşi, vei încerca şi tu. Să fii tot timpul în preajma lor. Dacă eu voi izbîndi ai să-ţi dai seama după

frămîntarea trupelor sau după alte semne. Şapte zile şi şapte nopţi să aştepţi, ăsta este timpul în care voi încerca. După ce soarele va apune de şapte ori şi tu nu vei fi văzut nimic neobişnuit în tabăra romană, să ştii că eu nu mai sînt printre cei vii. În a opta zi să încerci tu. Nu-ţi dau sfaturi. O săptămînă ai timp destul să vezi şi să bagi tot în cap. Să ştii doar că împăratul ăsta are obiceiul să umble cam neînsoţit. Dacă Zamolxe ne va însoţi, ne vom revedea la Sarmizegetusa. Cu bine!

— Cu bine, spuse încet Licibis. Zamolxe să te aibă în pază!...

Tiagar plecă, mergînd din ce în ce mai repede. Se afundă curînd în codru. Licibis aşteptă să se întunece. Începuse să adie vîntul. Soarele cobora printre colţii crenelaţi ai munţilor. Se lăsă, deodată, răcoarea. Codrul foşni prelung. Era vremea de plecare.

*

La răscrucea celor două drumuri, Tiagar îşi lepădă iţarii şi cămaşa de in, se legă doar peste mijloc cu acea curea lată, ţintuită, în care purta cuţitele şi care-i ţinea trupul încordat şi-l făcea vîrtos la opintire, îmbrăcă apoi vestmintele romane, sagumul şi lacerna peste tunica de arcaş nubian. De umăr îşi atîrnă fareta cu săgeţi, iar la brîu pumnalul drept. Îmbrăcămintea aceasta era o cap-

tură din războiul celălalt cînd el, tînăr ca Licibis, luptase la Tapae. Hotărî însă că e mai bine, deocamdată, să se țină ferit, înaintînd cu grijă în stînga apropiată a coloanei romane.

După o noapte de mers, trupele romane nu făcuseră popas. Dimineața, în răsăritul soarelui, a zărit și el turnurile negre ale cetății Campidava. Își schimbă din nou straiele și porni întins spre cetate, pentru a apuca să pătrundă în ea înainte de a veni romanii și a se înțelege cu căpetenia asupra luptei, căci romanii nu vor lăsa cetatea neasediată. Trei oameni știau că în cetate se află Ochiad, sora cea mică a măritului Decebal. Primul era însoțitorul, un mînuitor al ghioagei și neîntrecut în lupta cu pumnul, luptător apropiat din garda personală a regelui. El a avut porunca s-o predea căpeteniei cetății Campidava și mai mult să nu întrebe și nici să nu spună nimic. De îndată ce-și va îndeplini rostul se va întoarce pentru a-i spune regelui cum au mers lucrurile. Al doilea, care cunoștea și pentru ce Decebal o trimisese pe sora sa aici și-ncă repede, era însăși căpetenia cetății, căreia fata îi înmînase porunca scrisă din partea regelui. Reieșea din cele scrise că în cazul în care vor fi nevoiți să părăsească cetatea, ceea ce n-ar fi de dorit decît omorînd de fiecare dac cîte cinci romani, pe ea, pe fată, s-o lase în cetate pentru a fi găsită acolo de romani și dusă de aceștia în fața lui Traian, căruia îi va dovedi cu medalionul de la

gît cine e ea. Mai departe, singură știe ce are de făcut. Al treilea om care știa de fată era Tiagar, i-o spusese însuși regele, fără a-i da alte lămuriri, dar știut fiind și scopul drumului său pe-aici nu i-a fost greu să înțeleagă că el și sora regelui trebuie să ajungă la unul și același om.

*

În vremea care mai urmă, Maximus trecu la aplicarea planului său. Legiunea a XXIV-a, adusă din Rhodos pentru marele război din Dacia, porni în marș forțat pe drumul pe care îl deschisese Quietus, cu cavaleria și trupele geniste care îl însoțeau. Drumul ocolea cetatea ca la o sută cincizeci de pași și grosul legiunii pe-aci trecu. În fruntea ei era Arquitius, zis „Vulturul negru", pentru că purta coif cu pene negre și pentru că la lupta cu cangea nu era altul pe măsură. Apuca, răsturna, îi lăsa pe alții să taie. Asta făcuse de cînd prinsese putere bărbătească. N-avea familie, nu știa de unde se trage și numai pentru meritele militare luptase, pentru că-n rest era destul de leneș. Fusese făcut cvestor și asta îi da plăcerea că mergea în față și nu mai înghițea praful în timp de uscăciune. Comandă pe timp lung nu primise niciodată și nici nu se bătea să capete. I se încredința totuși comanda trupelor doar pe etape scurte și mai ales a recruților, pentru că toți aceștia neștiutori se simțeau siguri cu Arquitius.

De-ndată ce vedea războinicii potrivnici în față bulucindu-se urla ca un bezmetic, sau se pornea pe rîs, în hohote, de cîte ori răsturna pe vreunul, încît curajul tuturor sporea. O singură dată a amuțit Arquitius, cînd în războiul celălalt, tot pe acest pămînt, acum îs trei ani de-atunci, un bărbos dac i-a trecut pe sub cange cu 'calul lui mic și cînd a fost aproape, nici n-a văzut cînd s-a făcut deodată mare, și pînă să se dumirească, dacul a voit să-i taie gîtul. Abia a apucat să-și tragă capul între umeri și sabia i-a zburat coiful cu pene cu tot, că s-au și desprins din legătură, împrăștiindu-se. Bărbosul a ridicat din nou sabia să-l pălească la mir, de sus în jos, și-abia și-a ferit capul spre stînga, că sabia i-a zburat urechea dreaptă cum desprinzi un burete de pe o scoarță de copac. Norocul i-a fost cu decurionul Didius, care l-a atras în luptă pe dac și astfel a putut să se retragă spre a-și opri sîngele pornit să curgă.

Acum a venit Arquitius să se răzbune.

În partea dreaptă a dealului curge o apă mică în timp de vară, dar cu vadul lat. Terminînd învăluirea, Arquitius se opri cu soldații aci și așteptă să se lumine bine de ziuă. E nerăbdător să primească și semnalul începerii luptei din ambele părți, pentru a tăia legătura cu cetatea. O dată ce semnalul îi fu dat, soldații lui se repeziră să taie copacii. Mulți rămaseră acolo. Dacii aveau o poziție bună. Patru atacuri cu pedeștrii fură respinse.

Atunci aduseră opt „Scorpioni" pînă aproape de pădure. Începură să arunce şomoioage aprinse, muiate în catran şi nu dură prea mult ca totul să s-aprindă. Focul se întinse pînă sub zidurile cetăţii. Trosnetele copacilor verzi erau înspăimîntătoare. Flăcările se înălţară într-un buşnigai gros. Nu se mai văzu nimic. Cetatea fu învăluită în fum. Aşteptară toată ziua şi noaptea următoare pînă arse totul. Nu se mai văzu nimeni. Maximus se repezi atunci asupra cetăţii. Berbecii bătură poarta — trei rînduri de porţi grele — dar înăuntru nu mai întîlniră om. Începură totuşi o cercetare migăloasă. Uşile sar din ţîţîni după cel mult trei lovituri de berbece. Peste al doilea zid din inima cetăţii ţuşti o vietate, o pisică. E singura vieţuitoare pe care au găsit-o pînă acum şi încăperile arată ca şi cînd cei ce-o locuiesc sînt plecaţi la lucru în cîmp. Simţămîntul ăsta îi tulbură pe soldaţii Romei cît ai clipi o dată numai din ochi — cînd pătrund prima oară în cetate — apoi răstoarnă şi răscolesc totul c-o furie nebună că nu găsesc nimic bun de luat : obiecte din lemn şi numai ţesături casnice.

Tocmai în ocniţa rugăciunilor către zei, din turnul dinspre Soare-răsare, cu fruntea-n pumni, o surprind pe Ochiad. O clipă soldaţii se opresc sfioşi, apoi îşi joacă ochii şi zîmbesc. Văzînd că n-are de gînd să se-ntoarcă o apucă de conci şi-o răsuci smucit. Fata li se smulge din mîini şi-şi îndreaptă mîndră trupul zvelt şi energic. Fru-

museţea ei îi face să pălească, dar n-au de gînd s-o lase. Simţindu-le lăcomia turbată, Ochiad le strigă în faţă cuvinte neaşteptate :

— Sînt sora regelui Decebal. Mă duceţi dar la împăratul vostru şi, demnă, păşeşte înainte, printre ei, fulgerîndu-i cu privirile. Unul din soldaţi trece în faţă, e decurionul Lucius Marcus, iar ceilalţi, iute, formează o gardă. În această formaţie se prezintă comandantului pretoriului, căruia-i predau pe captivă, spunîndu-i şi ce vrea.

Traian iese din cort, purtînd pe umăr sagum-ul din aba mătăsoasă, căptuşită cu purpură de India. E palid şi îngîndurat. Se pare că a scris tot timpul cît a durat asediul cetăţii. Prima întrebare i-o adresează lui Maximus.

— Cetatea ?

— E goală, Imperator. În timpul incendiului s-au retras cu toţii spre munţi.

— Cred că prin codri, înainte de-a-i mistui focul.

— Vezi bine, Maximus, dacă barbarii nu stau ascunşi în vreun tunel săpat adînc în lungul dealului, ca aheii în pîntecele calului construit de Ulise. Fii cu prudenţă, Maximus, dacii nu trebuie dispreţuiţi. Dar fata asta cine e ?

— Spune că-i sora regelui Decebal, Imperator, răspunde decurionul Lucius Marcus, sumeţindu-şi faţa de mulatru. Ochiad îl dă la o parte cu îndărătnicie, iese în

față și cere să vorbească. Apare tălmaciul care-i comunică regelui ce zice fata :

— Nu trebuie să vorbească el în locul meu. Trebuie pedepsit pentru că mă smulse din rugăciunea ce-o înălțam zeilor, purtîndu-se obraznic față de o slujitoare a zeiței Bendis. Și nu-i nevoie să mă prezinte el. Sînt sora cea mică a regelui Decebal !

— De ce n-ai părăsit cetatea o dată cu ceilalți ? întrebă Traian privind dincolo de statura ei, pe care o întrece cu o jumătate de om.

— Fiindcă ai mei n-au știut unde sînt, iar eu n-am băgat de seamă c-au părăsit cetatea. Cînd am văzut focul credeam că s-a aprins cetatea și voiam singură să mor în flăcări. Soarta-mi fu însă potrivnică. Zeii ne părăsiră și ostașii tăi sînt cruzi și răi, ar trebui să-i dojenești.

N-apucă fata să sfîrșească bine vorba că din păduri țîșniră ca un viscol sute de călăreți daci. Aleargă pe trei rînduri, cu capetele îndreptate într-un singur loc — formație de străpungere — ca vîrful de lance. Primul călăreț e Tiagar. Galopează tăcut, aplecat pe coama calului negru ca tăciunele. În urma sa șuieră capetele de lup și țiuie paloșele învîrtite năprasnic în văzduh. După cum își țin linia se vede că au pus ochii pe cortul împăratului și că sînt hotărîți, cu prețul vieții, să ajungă pînă la acel cort de lîngă care pornise semnalul. Dacul strecurat în tabăra romană cu o noapte înainte urmărise totul, după

spusele lui Tiagar ; abia apucase să trimită spre înălțimi bucata de pînză albă și-a fost răpus de primul soldat roman.

Semnalul fusese dat prea devreme și Ochiad s-a speriat văzîndu-l, temîndu-se să nu fie ucisă la apariția dacilor. Înțelegerea cu Tiagar era ca ea să încerce să-l atace pe împărat în timpul cît ei luptă, țintind tot spre Traian. Din călcîie, dacii asmut caii care aleargă mîncînd pămîntul. Ochiad stă dreaptă și palidă în fața lui Traian care nici nu se clintește. Soldații romani și garda pretoriană trec grabnic în formație de luptă. Legiunea a II-a Traiană, care înaintează întotdeauna în dreapta împăratului, se mișcă într-o ordine perfectă în stînga. Acvilele și vexilurile strălucesc deasupra capetelor. Penajele coifurilor centurionilor, ale cvestorilor și pretorienilor fîlfîie în toate culorile. Apoi s-aud primele răcnete și zăngănituri. Săbiile încovoiate ale dacilor se apropie mereu. Împăratul își aruncă din cînd în cînd ochii spre locul întîlnirii și nu clipește.

Încalecă apoi. Cînd însă se întoarce să salte în șa, Ochiad s-azvîrle asupră-i cu un pumnal în trei muchii, dar brațul pretorianului Valerius o oprește mai'nainte de-a i-l înfige împăratului în spate. Lama intră adînc în mușchii pretorianului, dar Valerius n-o slăbește din strînsoare. Ochiad își ridică privirile mînioase spre Traian. Împăratul privește departe, spre păduri, sau mai

aproape, unde lupta vuieşte, ca şi cînd lîngă el nu s-ar fi întîmplat nimic. Calul său sur rîcîie pămîntul cu un picior dinainte şi nepăsarea asta a cotropitorului o atîţă într-atît pînă cînd plînsul îi zgîlţîie tot trupul. Împăratul face un semn ca fata să fie dusă. Doi pretorieni o ridică. Ea îi urmează plîngînd, dar trecînd spre spatele cortului împărătesc, aşezat pe un dîmbuşor, o văd ca prin sînge dacii şi prind a urla, lovind turbaţi. Tiagar struneşte calul şi aruncă cuţitele. Cad romanii de pe cai fără să mai apuce să vadă lumina. Cînd cuţitele i se isprăvesc apucă paloşul. Spre el pornesc suliţele din toate părţile. Le schimbă direcţia cu scutul, sau se fereşte mişcîndu-se tot timpul. O suliţă îi izbeşte însă calul în cap. Buiestrul se ridică în două picioare, apoi se lăsă moale într-o parte. Tiagar sare alături, ferindu-se în acelaşi timp de sulităşul cu coiful vişiniu ca purpura, care vine întins spre el. Îi atinge cu vîrful sabiei burta calului şi după cinci paşi calul se poticneşte, azvîrlindu-şi călăreţul înainte şi el cu picioarele în sus l-apucă dedesupt, strivindu-l. Văzîndu-l pe jos, unul din daci îi dă degrabă calul său. Tiagar prinde frîul, apoi scoate un urlet cumplit, dacii îşi strîng rîndurile spre el, cu acelaşi vîrf înainte, şi mai încearcă o dată, dar în locul zidului de oameni doborît vine altul, şi altul, şi puterile lor slăbesc, şi ei se împuţinează, şi cu cît vede Tiagar că fata nu va mai fi salvată, cu atît i se întunecă ochii. Şi strigă războinic pe daci, şi ei

încă o dată la chemarea lui grea asaltează, și-și refac formația, dar sporul le e tot mai puțin. Măcelul ar fi ținut pînă la ultimul dac, dar Tiagar mai țipă doar o dată: „După mine, dacilor!" și-o ia îndărăt spre păduri.

Cavaleria romană urmărește pînă bărboșii se pierd printre trunchiurile copacilor. În timpul ăsta Traian pornește cu garda și cu toate celelalte cohorte și trupe auxiliare înainte. Din mers, poruncește ca sora regelui dac să fie vegheată tot timpul și să i se dea cele de trebuință, căci va fi una din atracțiile carului triumfal cînd va face înconjurul prin fața Romei, în circus maximus. Veghea asupra fetei i-o încredințează lui Valerius, făcut prefect de către Nerva bătrînul, chiar cu puțin înainte de a-i preda tronul lui Traian, pe cînd acesta se afla departe, la Rin. Valerius a dat să se opună, cum că vitejia ar fi mai folositoare romanilor să lupte lîngă împărat sau lîngă oricare ostaș. Traian surîde îngăduitor pentru că Valerius îi e și lui drag, nu numai pentru devotamentul său nemărginit, dar și pentru felul său de a se purta, și pentru instrucția intelectuală făcută pe furate, mai bine zis în puținele zile de pace, în bibliotecile publice ale Romei. Valerius e copil găsit și crescut într-un orfelinat. Crescut fără a avea aproape căldura părintească, își formase un fel de-a fi cam singuratic și nefericit. În loc de îndestularea trupului, în timp cît poposeau în tabără, prefera să citească sau să studieze locurile și să se desfete

în mijlocul naturii. Deşi era tribun militar şi preferatul împăratului, din garda imperială, nu-i plăcea să fie slujit de nimeni, după cum era ordinea în armata romană. Pieptul niciodată nu şi-l încărca cu phalerae (medalii) şi un singur colier (torques) din aur era trecut pe după gît şi de el atîrna un medalion în care ţinea nişte şuviţe de păr gălbior. Cu medalionul acesta în mînă fusese găsit cînd avea ca la doi ani, plîngînd pe Via sacra, calea procesiunilor închinate zeilor, care începea din valea dintre Caelius şi Esquilin, trecea pe sub arcul lui Titus, traversa forul, ca să se oprească la poalele Capitoliului. Traian îl ţine aproape şi pentru că Valerius e foarte plăcut şi chibzuit la vorbă. Prin gura sa vorbeşte cultura pe care o acumulase în viaţa sa de pînă acum de om singur. De aceea, împăratul zîmbeşte îngăduitor, dar şi mirat că doreşte cîmpul de luptă, cînd tocmai lîngă fata asta primejdia e cea mai mare, pentru că dacii nu vor renunţa decît morţi la ea. I-o şi spune.

— Îţi doresc, Valerius, să ajungi la Roma cu bine lîngă această pradă din Dacia, şi pe ultimele cuvinte Traian îşi îndemnă calul, bănuind doar chipul mirat al lui Valerius, rămas în urmă. În locul lui Valerius trecu Ovipius, centurio prior, ce se distinsese tot în luptele de la Rin. Ovipius se trage dintr-o veche familie de patricieni, din Spania. Pare tot timpul treaz, şi faţa sa are culoarea şi luciul sîmburelui de cafea. Îi şi plăceaîsă se ungă cu tot

felul de pomade, şi pe cît pare de fin în mişcări, pe atît e de războinic în lupte. Familia îl încredinţase împăratului pentru a-l forma. Ovipius s-a instruit singur, căci e ambiţios şi mîndru, poate prea mîndru, însă devotamentul îi e mai presus de orice bănuială. Pentru această credinţă, ca şi pentru statura sa falnică, împăratul l-a răsplătit cu aducerea în garda de pretorieni imperiali şi încredinţarea uneia din acvilele împărăteşti, pasărea cerului de deasupra Pirineilor. În sfîrşit, Ovipius, ca şi Valerius, îl salvase pe Traian de la moarte, în luptele din Orient, pe cînd împăratul era tribun şi purta cu mîndrie dunga lată de purpură, tivită pe marginea hainei sale, ca grad al acelei funcţii. Într-o luptă cu parţii, Ovipius a tăiat botul calului duşman care-l apucase pe Traian de tunică, din spate, nechezînd fioros. Era un cal răzleţ, deprins a muşca în timp de luptă. Traian nu se aşteptase la asemenea viclenie. Ovipius a lovit cu sete şi tribunul s-a întors să-i mulţumească. El i-a zis : „Lasă ! Şi tu ai fi făcut la fel". Şi-acum îi poartă aceeaşi grijă, ai zice că e grija unui fanatic, de fapt e a unui bun prieten, pentru că aşa e Ovipius ; vrea să fie considerat *prieten* şi nu supus, iar împăratul aşa şi-i adresează : Prietene ! Şi lui Ovipius îi sticlesc ochii, nici sărutul soţiei şi al copiilor, cînd se întoarce la Roma teafăr, nu preţuieşte mai mult. Luîndu-i acum locul lui Valerius, Ovipius începe să-şi facă datoria :

— Prea slobod ţie-este umbletul, Ulpius Traianus. În ţara asta de barbari, şi în muşuroaiele ce ne ies în cale e un trimis al vicleanului Decebal. Ne umblă iscoadele în tabere ca la ele acasă. Astăzi, pe neştiute, căzu ucis Supurius, vestit în luptele din Africa şi nimeni nu putu să dovedească cine-i asasinul. Un cuţit drept, cu meşteşug trimis, i-a fost înfipt în gît ca o ţepuşă. Nici să strige n-avu timp. Da din mîini, i se umflaseră ochii şi tot căsca gura pînă i-a umplut-o sîngele. Niciodată n-am văzut în ochii cuiva atîta părere de rău după viaţă. Era bărbat mîndru Supurius. Cînd i-au smuls cuţitul sîngele a ţîşnit de la inimă ca din arteziană. Pumnalul smuls era roman, cu lama dreaptă şi cu mînerul inelat, din os. Blestemată ţară ! Şi iarbă, şi frunzele cînd se mişcă trebuie să te gîndeşti întîi la moarte. Patrula trimisă aseară înspre Buridava a dispărut ca luată-n cer, de-o mînă nevăzută, sau înghiţită de întunericul pămîntului. Adineauri primii vestea că tot mai des ni se poticnesc caii, că se bănuieşte că iarba şi nutreţul au fost otrăvite. În ţara asta, Imperator, nici cămaşa de zale de pe noi, făurită la Roma, nu mai ştim de ne e sau nu prieten.

— O spaimă adevărată te-a cuprins, Ovipius, şi te-arăţi mult prea îngrijorat, zise Traian privind mereu în zare, cu tîmplele argintii strălucind. apoi se încruntă uşor şi continuă :

Desigur că e bine ca paza să fie întărită. Să duceți poruncă la legiuni să facă pînă-n seară numărătoarea tuturor, pe nume, iar cei găsiți străini să fie cercetați. Vom face și-un popas de-o noapte și de-o zi în lunca Buridavei, pe malul apei. Trupele să rămînă însă gata de luptă în orice clipă. Cît mă privește, grija ce mi-o porți, Ovipius, ea va fi bine răsplătită cînd Dacia ne va sta la picioare. Voi trăi însă o adevărată plăcere cînd la Roma vei îmbrăca tunica cu fîșie de purpură a senatorilor romani. Și asta cu atît mai mult, cu cît ești încă tînăr, Ovipius. Se pare însă că la unii cariera și strălucirea militară nu sînt în nici o legătură cu vîrsta. Au și zeii ciudățeniile lor, niciodată nu știm ce ne rezervă.

*

Lumina focurilor străpunge întunericul din loc în loc, dar cînd se-apropie, pe lîngă focuri nu mai este nimeni; și-așa înaintează, trecînd de trei straje, și tare ar vrea să iasă cineva în cale s-o ajute, că tot mai frică i se face de-acest roman pe care-l prinse dintr-o întîmplare. Îl văzu venind din față și-l aștepta după copac cu inima zvîcnindu-i în piept ca pasărea. Ea pornise spre cei din satul ei, care se trăseseră sus, în munți, urcînd pe valea aceea care coboară spumegînd. Cînd fu aproape, îi az-

vîrli juvățul pe după gît, așa cum o învățase Licibis cînd prindea mînjii în sat, atunci, pe cînd era pace. Romanul se dădu lesne prins și legat și poate pentru asta îi e și mai frică. Pare blînd ca o oaie, vorbește într-una și din toate cuvintele numai pe unul îl înțelege : lup, dar de ce tot zice lup n-are pricepere. Cu o suflare plinsă vîntul înfioară pădurea, copacii scot țipete înfricoșătoare și romanul pășește fără teamă, fluierînd, de parcă-l așteaptă cine știe ce fericire la daci. Cînd și cînd vrea să se oprească, să se apropie de ea, dar ea îl îmbrîncește și el rîde ca un bezmetic. În lumina puțină o cornului de lună i se văd dinții albi. Toată aventura asta îi place, flăcăul ce îl crede prins îi aduce aminte de un joc din copilărie la casa lor din umbra măslinului Eladei, cînd se jucau de-a soldații. Dar jocul prea mult mințile i le-a luat, și cînd mai mulți bărboși răsar în juru-i socoate-n cap că nu mai e de joacă. Își zice atunci că trebuie să aștepte un moment cînd va putea să moară măcar eroic. S-ar împăca cu gîndul ăsta, dar atîtea se spun despre barbariile dacilor... și nu că moare-i pare rău, ci fiindcă moartea vine fără vreo ispravă în numele Romei veșnice și-al împăratului iubit ca Apolon. Legat și îmbrîncit, urmează drumul spre Sarmizegetusa și-abia cum se dezmeticește, convins fiind c-a fost vrăjit, pentru că oracolul din Delfi bine i-a prezis că moartea

i se va trage dintr-o fată. De aceea, la popasuri, în loc să-şi caute loc mai bun pentru odihnă, o lua razna după sălbăticiuni pe care le vîna prinzîndu-le în bătaia săgeţii sau în luptă bărbătească, piept la piept, căutîndu-le inima cu pumnalul. Acasă el era un om ciudat, îi plăcea mult singurătatea, mai ales pădurea, şi frică de moarte nu avea. Împlinise vîrsta de patruzeci de ani şi fata aceea care să-i aducă moartea nu se arătase. Aşa de mult i se vîrîse în cap dorinţa de a întîlni pe acea fată, încît mintea i se cam scrîntise. Pentru că îl credeau aşa, centurionii îl lăsau să umble mai mult slobod, şi cu părul sur la tîmple el privea aiurea, sperînd să nu-l ajungă bătrîneţele fără s-o vadă pe fata care-i va aduce moartea, că prezicerea din anii cînd sîngele fierbe-n vine devenise un vis ce va să se împlinească odată. De aceea, singur a umblat pe lume pînă acum şi toate pămînturile, cîte le-a străbătut, tot singur l-au lăsat, că n-a fost primejdie să nu scape.

*

Înrădăcinată-n minte, împungînd ceţurile cu cele patru turnuri, se vede de jos, din vale, Sarmizegetusa. Negrul nopţii se destramă sus, şi-n goana cailor tot vin şi pleacă aprigi călăreţi, ştiindu-şi rostul. Foieşte pă-

durea și răcoarea boabelor de rouă umflă pieptul și tot mai mult se limpezesc depărtările pînă în șesul acoperit cu roade mari galbene de grîu, sau cele verzi de mei, și parcă toate-n lume sînt făcute bine. În valea care-o trece ar vrea să guste unda cristalină, dar izbit e în ceafă și împins înainte spre panta ce urcă în cetate și pentru prima dată simte că tot mai greu îi e răsufletul și-i pare rău că l-a ajuns pragul bătrîneții fără s-o vadă pe aceea ce moartea i s-a spus că-i va aduce, și n-a făcut vreo faptă care să-i păstreze numele în cinste la Roma. Robace-a fost ca un ostaș de rînd și-aici l-or schingiui să spună despre Traian și a lui oaste lucruri grozave, și ce-o să spună, că sînt mulți ? Asta lumea-ntreagă o știe, doară dispunerea în timp de luptă s-o mărturisească, dar asta n-a făcut-o încă nici un soldat de-al lui Traian și-aici e taina invincibilității lor. Aude vorbe între cei de pe ziduri și cei de lîngă el. Porțile se ridică și dincolo de ziduri soarele-l orbește, pentru că își presară lumina pe scările albe. Caută cu ochii ceților în juru-i și parcă se simte mîndru că e primul care a călcat aici în cetatea soarelui. E dus în fața regelui, și regele ce falnic e ! Dă poruncă să fie dezlegat, apoi îl îndemnă să vorbească.

— Cornelius Lupus mă numesc și din legiunea Ulpia fac parte. Sînt pedestru și lupt cu arcul și cu spada.

— Unde se află împăratul vostru ? întreabă regele cu voce blîndă, ce nu i se potrivește cu chipul brăzdat, cu scobiturile dintre fălci și pometii obrajilor.

— E peste tot, viteaze Decebal, unde îi sînt soldații, căci și el soldat se poartă ca și noi, precum s-a auzit.

— Să spui de e în tabără la Tapae, pe unde vine și cîți soldați numără cu toți ? Ce arme are și pacea dac-ar primi-o vreodată.

— Supunere sau moarte ! e deviza, așa ne-a fost vorbit împăratul cînd fu să trecem peste minunea de la Dunăre, de Apolodor ridicată. Acolo-i Dacia barbară ce cinstea cu insultă ne-a întors-o, nerespectînd cuvîntul dat în primul război de însuși Decebal. Atuncea a cerut el pacea. Ba știm cu toții că în Moesia de dincolo de Danubius stricare mare au făcut roxolanii uniți cu dacii, la cale fiind pus măcelul de însuși Decebal ce-l am acum în față. Supunere sau moarte e deviza !

— Acesta e pămîntul meu, romane ! Sandalele purtați-le aiurea, nu-i dreaptă lupta ce asupră-ne o duceți.

— Voința zeilor e mai presus de noi, generale dac, și fiecare gloria o cată. La oricîte torturi ar fi să mă supuneți mai mult ce-am spus acum n-oi mai rosti.

— Nu, nu vei fi torturat, dar la ai tăi te vei întoarce rușinat, căci vor afla că prins ai fost și-adus aici de-a noastră față, de Nevina, ce-o singură dată-ți este dat s-o vezi : Acum.

La un semn nevăzut în sala de război intră fecioara în haine de femeie îmbrăcată, strălucitoare ca o rază, în rochia de in ţesută. Uimit, romanul îşi duce mîinile la ochi şi rîde-apoi nebun cu-adevărat strigînd : Felix ! Felix ! şi cînd se-astîmpără o mînă-ar vrea să-ntindă spre fată, dar e oprit şi-atunci el tunica din zale o descheie şi-arată pieptul lat să fie lovit de cea pe care-atît de mult a căutat-o. Dar zice regele :

— Te-ntoarce la ai tăi, mărturisindu-le ruşinea sau poţi rămîne aici în cinste şi onoruri, spunîndu-ne ce trebuie să facem să-ntoarcem pe romani pe drumul ce veniră, salvîndu-ne pămîntul şi poporul.

Cu capul în piept, cu umerii căzuţi s-a-ntors romanul şi-a zis încet :

— Nu, nu mai e nimica de făcut. Doar lupta va hotărî a voastră soartă.

— Romane, vicerege te vom face aici, dacă mîna ta îl va răpune pe împăratul vostru, căci numai el e-aducător de rele, şi cea mai mîndră dintre fetele dace îţi va fi răsplata. Ţi-o dau pe sora mea, mai frumoasă ca în închipuire şi curată ca lacrimile stelelor. Vei căpăta cetate şi pămînturi, şi turme, şi supuşi. Vei trăi liber şi stăpîn în Carpaţi ca salvator al acestui pămînt şi te vom face erou lîngă moşii noştri. Ei sînt romani, dar tu-n Elada ai fost născut şi pentru lupta noastră

dreaptă ucide-l pe împăratul care vine peste noi. Te învoiești, romane ?

— Nu, nu mai e nimica de făcut, doar lupta vă va da o soartă, mai bună sau mai rea, zise încă o dată Lupus și sus pe scări se străpunse cu spada.

Va urma

Redactor responsabil : GEORGETA PĂSĂRIN
Tehnoredactor : GABRIELA ILIOPOLOS

Dat la cules 07.12.1967. Bun de tipar 16.12.1967. Apărut 1967. Comanda nr. 8491. Tiraj 134.140. Hîrtie ziar sul de 50 g/m². 700×1000/32. Coli editoriale 2,30. Coli de tipar 2. A. 14.423 C.Z. pentru bibliotecile mici 8R—93.

Tiparul executat sub comanda nr. 70.890 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București — Republica Socialistă România

EDITURA TINERETULUI
Lei 1,50